

DÉLIBÁB

Szépirodalmi heti lap.

Megjelenik minden pénteken.

Szerkeszti és kiadja: DENGEL JÁNOS.

Előfizetési ára: Egész évre 4 frt. Fél évre 2 frt. Negyed évre 1 frt. — **Szerkesztő és kiadó lakása:** Debreczenben, Varga-utca, 2193. szám alatt.

Tartalom.

1. Gyermekkoromban... (költ) gr. Vay Saroltától. 2. A hűség próbája (beszél) Erdélyi Mikes Rózától. 3. Színműirodalmunk 1876-ban. E. Illés Lászlótól. 4. Vigadatok... (költ) Földváry Istvántól. 5. Gyöngyszemek. A szerkesztő jegyzeteiből. 6. Irodalmi hírek. 7. Színház. Argustól. 8. Számrejtvény. 9. A szerkesztő üzenetei. 10. Tárca: Végső szakok. (költ) Pál Imrétől. A grombaságról. Vajda Viktortól.

Gyermekkoromban....

Gyermekkoromban, nyári esten
Házunk előtt gyakran ülek:
A rózsza ezer színben nyíltot
S körülesókolt az enyhe lég.
Ha ilyenkor merengve néztem
A csillaggal telt kék eget,
Apám gyakran mondá: „Biz isten,
Poéta lesz ez a gyerek!”

S jövendölése valósnulni
Elkezdett már igen korán;
Mert alig látszottam a földből:
Csupa merő kadencián
Járt az eszem s falat, papirost
Összefirkáltam én legott;
Ódat irtam a vén kandurról
S papagályunk stanzát kapott.

Tanu'ni nem igen szerettem,
„Child Harold“ volt a bibliám;
Imakönyvem a dalok könyve,
„Faust“-ot titokban olvasám;
A kétszerkettőt sohasem tudtam,
(Sőt mai napig sem tudom)
De ezt csupán így zárjel közt és
Szörnyű nagy titokban sugom.

S mesterségem való, irás lett,
Irok hol búsat, hol vigat,
Rakonzátlant, pajkost, merengőt,
Amint az lelkemből fakad.
Sok álszenteskedő „néne“-nek
Nem tetszik szilaj énekem
S ahol tehetik, ezt mindig is
Szememre vetik énnekem.

És elhatározták a tante-ok,
Hogy egy nagy „mihaszna“ vagyok,
Mert pletykálni velök s bókolni
Én öelöttök nem tudok.
És kimondom, hogy a Deákné
Vásznánál Zs. tante most se jobb,
Ezer kalandja, cifra multja
Elöttem már mind nem titok.

S hön szeretné még az udvarlást,
De nem bírják már esontjai;
A sok táncztól kívástak végkép — — —
S a többi tante-ok dolgai
Nálam régen tudva vannak jól,
Ezért üldöznek oly nagyon...
Istenemre! esodálkozom, hogy
Még élek s nem martak agyon.

Bámulom én birkatürelmök
S azt, hogy nem untak még bele,
Vagy nyelvök, hogy el nem kopott rég
S e théma el nem évüle.
Pimasz vagyok, ugy-e mes chères tantes! ?
Egy szörnyű monstre, jól tudom:
Regi a nóta és miért? Mert
Termeitek nem koptatom.

Jó tante-ok, igen szépen kérek:
Nekem már békét hagyjatok
S szalonbábot — ha kedvetek van —
Más anyagból faragjatok.
A szönyeges, sima parquetten
Nem találok magam sehogy,
Félek — mert látom, hogy ti rajta
Mind olyan nagyot buktatok!

Gr. Vay Sarolta.

A HÜSÉG PRÓBÁJA.

— Beszély. —

Irta: Erdélyi Mikes Róza.

A tél egyik estalkonyán egyedül ült dr. Szilvay Rudolfné boudoirjában.

Valami sajátszerű izgatottság fogta el egész lényét úgy, hogy teljességgel nem tudott uralkodni lelke zsibbadtságán.

Egykedvűen jártatá ábrándos szemeit a körületeszetszórt tárgyakon; majd gépiesen kelt fel helyéről s az ablakok egyikéhez lépett, mely a váciutczára engedett kilátást.

Onnan is csakhamar visszatért.

Nem érdekelte őt e napon semmi.

Gondolatai egyelőre eddig még egészen ismeretlen világrészben tévedeztek; az ő tavaszvirágos életétől egészen eltérő világ volt ez.

Eddigi élete — ha végig vándorolt képzelete annak rózsás utain — olyan ádvötadóan intett feléje! És most egyszerre — három évi házasságuk óta — először jut eszébe egy idegen világba tévedezni anélkül, hogy a szegény férj, ki mint a főváros egyik legkeresettebb orvosa egész nap dolgaival lévén elfoglalva, csak legkisebb okot is szolgáltatott volna nevének ilyféle tévedezésekre.

— Ha ő is csak olyan közönséges férfi volna, mint a többi! Ha, míg én itthon egyedül vagyok, ő azalatt kalandok után futkosna!

Ilyen a női természet. Ha fel is találja a földi boldogságot, akkor önalkotta rémképeivel igyekszik azt magától elűzni. Ilyenek vagyunk mi nők — szegényen vagy nem szegényen — valamennyien.

Ilyen volt Szilvainé is.

Birta a férji hűség mintaképét, ki gyöngéd sze-

retetével nevének otthonát paradicsommá varázsolta, kinek egyetlen gondolata és óhajta volt dolgai után hazatérve, szeretett kis felesége keblén kipihenni a napi fáradsalmakat.

És mégis Szilvainé anélkül, hogy számotvetett volna helyzetével, anélkül, hogy a férj csak árnyékát szolgáltatva volna e vétkesgyanunak, egyszerre csak azt hallja fülebe csengeni szakadatlanul, fájón, kétségbeejtőn „ha férjed mást szeret!” „Ha megszünt volna már téged szeretni!”

— Nagy ég, ha ez egykor bekövetkeznék! — kiáltott fel e kínos gondolat izzó hevével. . . . Szemére tapasztá kezeit, hogy ne lássa a rémitően irtóztatós képet, melyet e gondolatok valóságával átkellene élnie.

Hasztalan; behunyt szemmel is ott van előtte a kétségbeejtő vízió.

Egyszerre csak felugrik ülő helyzetéből.

Szemei lázasan égnek, vonásai felelevenülnek; egy hirtelenjött, megmentő eszméje támad.

Hevesen rántja meg a csengetyűsinórt.

Holnap lesz a nőegyleti álarczos vigalom.

Egy kis fürge komorna lépett be, az ügyes komornák megtestesült példányképe.

— Iza — szólt lázgyötört sietséggel Szilvainé — bizhatom-e benned?

TÁRCZA.

Végső szakok.

(Egy ciklushoz.)

1.

Lejátszva immár a bohózat;
Következik a kritika.
Hát megbukott és kifütyülték.
Mit bánom én azt! semmi a'!

A gúny a szerzőt éri; szívem,
Menj haza s aludd át az éjt.
Fogsz még ezentul is te látni
Elég komédiát azért.

2.

Hitvány darab volt; ami benne
Jó, egyedül az epilóg:
A férfiak csupa bolondok,
Hanem az asszonyok kígyók.

3.

És irhatnék még gúnyosabban,
És megmondhatnám, hogy mi vagy,
Gyalázatodba mártva tudnék
Reád én löni száz nyilat.

Szegyenlem is hogy így megejtéd
E szerelemsovár szívet.
De hallgatok; lelkem nem árul
El senkit úgy, mint a tied.

4.

Isten veled hát! ami elmúlt,
Örökre elmúlt, mért siratni?
Megnyugszom; éppen az vigasztal,
Hogy megnyugvást misem tud adni.

Szenvedve, türve, megcsalódva
Ismerem én csak a világot.
E csekélység itt szóba sem jön,
Farewell tehát! én megbocsátok.

Pál Imre.*

A GOROMBASÁGRÓL.

Utazni jó és kellemes dolog, csak az a kérdés: hogyan, — kivel és mivel utazunk? — Atyáink lassan, de kényelmesen utaztak s mi a gyorsaságért feláldozzuk a kényelmet és gyakran negyvenyolc órán át vasuti kocsiban ülünk, kitéve annak, hogy

* Kedveltebb munkatársaink egyikének álneve.

— Oh asszonyom, adtam-e okot valaha az el-
lenkezőre? — kérde a kis barna elevenség, őszinte
ragaszkodást jelző arczzal. — Mit parancsol az én
drága urnóm?

— Nemde, neked igen csinos irásod van?

— Tűrhetően karczolok. Talán nagysád he-
lyett?

— Kérlek, gyujtsd meg a gyertyákat az író-
asztalon, — mondá Szilvainé el nem fojtható izga-
tottsággal.

A komorna engedelmeskedett.

— Most ülj le és írd, majd én mondom a szót
tollad alá.

Iza helyet foglalt az asztal előtt, mialatt kérdő-
leg nézett urnőjére.

„Uram! Ha önre gondolok, valami kima-
gyarázhatlan érzélem, határos a delejességgel,
tartja fogva idegeimet; feledem a földi életet, lel-
kem szünetlen közelében él, hol virágok, rózsaer-
dők és ragyogó tollu, bűbajos zengő-lengő mada-
rak“ — — — Mit gondolsz Iza, nem lesz e kife-
jezés nagyon is ábrándos? de nem, nem, csak írd;
hisz, aki szerelmes, az ábrándos is; tehát: „madara-
kat látok. Lelkem szünetlen közelében él, honnan
ha visszatér a földre, nem érzi magát otthon. Ne
csodálja tehát, ha e véghetlen érzelmek tömkele-

mint a barmokat bezárjanak és ki se bocsássanak mind-
addig, míg a zsebünkben lévő jegy által kiszabott he-
lyet el nem értük. A vasuti közlekedés bizonyos mérv-
ben pontosságra tanított bennünket és a mulasztás,
vagy mint a régiek mondták: „m u l a t á s“ most
nem oly gyakori, mint hajdan volt.

A vasutal világot látunk, emberekkel érintke-
zünk, kikkel nélküle talán nem is találkozhatnánk és
oly viszonyokba keveredhetünk, melyekről atyáinknak
még csak fogalmuk sem volt. A vasut új elemeket
juttatott közénk s ez elemeknek egyik legkiválóbb
egyedisége a vasuti hivatalnok.

A B a c h-k o r s z a k a l a t t a rendőr és a
postahivatalnok képviselték a gorombaságot; — an-
nak elmúltával a vasuti hivatalnok tartja fenn
hagyományát, sőt gyakran maga is typusa a felsőbb
gorombaságnak.

Tehát a vasuti hivatalnok!

Bocsánatot kérünk azonban. . . .

Tudni kell, hogy ily heterogén elemű országban
a vasuti hivatalnokokat is különböző vidékek, talán
különböző országok szolgáltatták, melyeknek fiai nem
egyenlők vérmérsékben. természeti jellegben, kedélyben,
műveltségben és ami legfőbb dolog, nyelvben. Tehát a
különbségek bizonyos fokozatokat teremtenek, melyek
eredményeként más—más szokások, — sajátságok és
óhatatlan ellenmondások támadnak; s ezeket kiegyen-
líteni nem könnyű!

géből kibontakozni vágyik a lélek. Holnap az ál-
arczos bálban remegve várja a

H ó f e h é r d o m i n ó.

Ismertető jel: jobb vállon kek csokor.“

— Így ni. Most írd rá a czimet:

dr. Szilvay Rudolf urnak

Helyben.

Váci u. 13. sz.

A komorna félénk tekintettel leste urnője ar-
czát.

Tréfa ez vagy valóság? Vajjon mi lelheti az ő
kedves asszonyát?

— Nos? mért nézesz rám olyan különösen?
Írd rá rögtön.

Iza kérdőjellé válva engedelmeskedett.

— És most gyorsan tedd postára; de ajánlva
add föl.

A komorna fejcsóválva sietett le a lépcsőkön;
el nem bírta képzelni, mit akar urnője e rendkívüli
különös tartalmu levéllel.

— Itt nincs rendén a dolog, jó lesz figyelni —
mondá magában menetközben.

Szilvainé ezalatt izgatottan járt föl s alá.

— Ha szeret, ha hü hozzám, úgy nem fog el
menni, hisz ő úgy sem kedvelője az efféle — sze-
rinte — bohóságoknak. . . . S ha mégis elmenne?

Annyi bizonyos, hogy a magyar állami vasuti hi-
vatalnokok közt igen finom, művelt embereket találunk,
kik nem abba az osztályba valók, melyet éppen jelle-
mezni kívánunk. Nem is tesz különbséget e dolog,
mert mainapság mindenki műveltségre törekszik s leg-
alább külsőleg simulni akar, bármely hivatalt töltsön is
be. Akik hivatalnok létükre a gorombaságot fentartják,
azok legkivált egyebünnen, például a katonaságtól hoz-
ták azt magokkal.

Tudvalevőleg legtöbb ilyenemű hivatalnok az
osztrák állami vasutnál kerül és csakugyan a cs. kir.
szabadalmazott vasut-társaság hivatalnokai körében
találunk legtöbb goromba fratert, mégpedig az apraja
közt.

E sorok írója legalább többször részesült ama
szerencsében, hogy ily mestereivel a gorombaságnak
találkozzék a nevezett vasuttársaság körében.

Legutóbb egy ugynevezett raktárnokkal (maga-
zineur) volt dolga.

E jó ember azelőtt őrmester volt egy morvaor-
szági ezredben és mi csuda ennél fogva, ha kényel-
metlen helyzetbe jut, mihelyest magyarul üdvözlő vagy
szólitja meg valaki, ő, szegény feje, magyarul még
csak hallani sem akarván. És mivel e részben senki
sem figyelmeztette kötelességére, hovatovább jobban
erősödik meg ama véleményében, hogy a magyar
nyelvre szüksége nincs és büntetés nélkül boszanthatja
azokat, kik magyarul beszélnek.

Legelsőben is tudnod kell, hogy szóba se áll

tőprenkedett a nyugtalan zaklatott szív sötét borujával — ugy világos hűtelensége s akkor, akkor!

Nyomaszto terhes gondolatait férje léptei szakíták meg.

Szilvainé egész este izgatott, szórakozott volt.

A gyöngéd férj el nem tudta képzelni, mi történt az ő örökvidám kis nejevel, ki máskor annyi szeretettel iparkodott a fárasztó orvosi kötelmek szülte boldogságot édes csókjaival, forró öleléseivel, vidám enyelgéseivel elűzni homlokáról.

Ma este mind e megszokott enyelgések elmaradtak. Oly szóval komolysággal ültek egymás mellett, hogy szinte megfázott tőle szívük.

Rudolf pár szóval megkísérelte ugyan neje komolyságának okát fürkészni: de, miután határozott elutasító választ nyert, nem kockáztatott több kérdést. Neje három évi együttlét után, ma duzzog először. Ahelyett, hogy ez meglepte volna, azon gondolkodott, hogyan tudta ennyi ideig megállani az a gyöngye asszonyi természet, hogy ki nem tört belőle hamarabb?

Asszonyi szeszélynek vette az egész komédiát.

Még egy darab ideig ott maradt neje mellett, kinek oldalánál ma volt az első eset, hogy sehogy sem ízlett az estebéd.

Aztán felállt az asztaltól, oda lépett nejéhez

veled, ha magyarul szólasz hozzá. Esetleg rád mordul s a mellette kuncsorgó targoncztól kérni félvállról, hogy hát mit akar az ember? Aztán, gondolja magában, jó lesz megtréfálni és megvárhoztat, valámig csak türelmed ki nem merül.

Mert ezt illetőleg is gondoskodott már eszközről, melylyel vakmerőségedet megtorolja.

Mert ha több órai vagy meglehet félnapi unatkozás után megsokalya a morva hivatalnok kegyét, panaszra még s az állomásfőnök belátva ügyed igazságos voltát, a „m a g a z i n e r t“ dolgod elintézésére sürgeti: ebben sem látsz valami nagy hasznot.

Butoraiddal játszva bánnak el; összevissza hajigálják, míg a mérlegre és a kocsiba teszik s elvégre is annyi kárt okoznak, hogy annak árán egész egy új garnitúrát szerezhetnél magadnak.

Ez még nem elég! — gondolja magában morvád — és becsületesen megfizettet azonkívül. — Ugyanis többet számít, mint mennyit portékád valósággal nyom és nem elég, hogy egy durva, neveletlen embernek rabszolgájává lettél az által, hogy félnapon át kegyedtől függve gondolatait is kilesni kényszerültél: még keserves birsággal is lakolsz azért, mert a vasuttársaságnak tetemes hasznot okoztál.

Keserű kenyér, de megtörtént dolog!

Az embert megbüntetik, mert magyarul bátorzkodott szólni.

Ókelme őrmester korában gorombaságot tapasztalt

s orvosi műértelemmel tapintotta meg úterét, aztán félelme hangon szólt:

— Ohó kedvesem, hisz itt nagyobb baj van, mint hittem. Lehetetlenség figyelemmel kísérnem érverésedet. 140 egy perc alatt! Ebből még komolyabb baj következhetne. Kérlek, kedvesem, fogadj szót a doktor bácsinak, eredj, csücsükelj le szépen, holnapra talán csöndesedik a baj s ha még akkor is ily makacs találna lenni, ugy csakugyan elő kell vennem orvosi tudományomat. Pá, jó éjszakát! — Azzal megcsókolta a durczás kis homlokot, melyen sötét felhők borongtak s szobájába távozott.

Szilvainé szintén hálószobájába tért: midőn egyedül maradt, hangos zokogásba tört ki.

Hány nő nem változtatta már családi életmennyországát ily uton égő pokollá. Ki tudná azt megmondani?

Lefeküdt; de képtelen volt elaludni.

— Ha mást szeret! — csengett fülében szünetlenül képzeletének ördögös suttogása.

Ily rettenetes éjét még nem virrasztott keresztül soha.

— Borzasztó éj! — kiáltott föl lázas ébrenléte kínai közepett. — Kinek köszönhetem? — A lelkiismeret feddőleg kiált föl: „saját magadnak.“

talt maga körül; gorombaságban nőtt fel, gorombaság levén az emelyü, melynek segélyével embereit fegyelemben tarthatta; az egyedüli eszköz, melylyel lefelé hathatott; tehát annyira megcsökönösödött benne, — hogy az második természetévé vált s anélkül el sem is lehet többé; mégpedig annyival kevésbbé, mivel előmenetelét, hasznát tapasztalja általa s azt kizsákmányolni jogában áll. Teszik ezt nála műveltebbek, előzékenyebbek is, fájdalom!

A gorombaság nem születik az emberrel, de csakhamar tulajdonává válik, ha oly társaságba kerül, mely egyfelől a neveletlenség, önkény, zsarnokság, tulságos szigor vegyületeit foglalja magában; másfelől pedig a szolgalelkűség, alantias észjárás, korlátoltság és közönységesség kinyomata.

És ily társaságban vénült meg a mi morva hivatalnokunk.

A goromba természetet levétközni nem lehet; de kérdés, alkalmazhatni-e ily természetű embereket oly közvetítőkül, kik a közönség hajlamát és rokonszenvét saját szolgálatjuk és hivataluk érdekében megbecsülni és meglehet, hogy keresni tartoznak?

Mi azt hiszszük, hogy „n e m.“

Vajda Viktor.

Ő azonban azt gondolja — férjének.

Éjfél után csukta le csak a jótévő álom szemeit; de csupán azért, hogy folytassa az ébrenlét kínos álomárnyait. Ott látta férjét a bálteremben, amint sovár szemekkel keresi a „hófehér dominót”.

Rudolf ezalatt nyugodtan aludt; nem tudta, nem is sejtette, mily rettenetes rémek küzdenek neje lelkében.

Midőn Szilvainé reggel fölbredt, órája már 9-et ütött, gyorsan felöltözködött, még komornáját sem hivatá!

Mindjárt itt lesz a szokott óra, melyben a levélhordó jönni szokott. Szíve hangosan dobogott, midőn az végre férje lakosztálya felé tartott.

— 1...2...3...5...10 perc, — suttogó égő ajkaival — már átolvashatta. Jerünk, lessük el a hatás pillanatát.

Lassan, lábujjhegyen lépett férje szobájába, ki, amint nejét maga előtt látta, gyorsan, mint tettenkapott, dugta hálókabátja zsebébe a kezében tartott sajtáságos levelet. ...

— Ah! az én kis lázbetegem! Éppen látogatására akartam sietni, — mondá fölállva s neje kezét ajkaihoz vive — nos? hogy aludtunk? alább szállott már a női szeszély? — kérdé szeretettel legeltetve szemeit szép neje kissé a szokottnál halaványabb vonásain.

Hagyd, kérlek, a tréfát; te rossz, szívtelen ember, ki elég kegyetlen valál oly veszélyes állapotban magamra hagyni, — szólt a kis tettető látzólagos duzzogással — de mondd csak, miféle levelet rejtettél zsebedbe. Talán csak nem valami titok?

Rudolf komoly zavarral válaszolt.

— A világért se, kedvesem. Egyik orvos barátom kér, hogy ma estére mulhatlanul jelenjek meg nála, valami fontos orvosi értekezletre. Tudod, kedvesem, valami rendkívüli, valami egészen új betegség megvitatása fog szólni, — mondá a ravasz férj, mialatt ügyesen vette ki a levelet hálókabátja zsebéből s mellényébe csusztatá, balkezeivel pedig neje arcát simogatta, hogy észre se vegye a csinyt, — de hisz az efféle száraz orvosi dolgok mind nem érdeklik az én kis Mártámat; de ni, ni; te olyan halavány lettél egyszerre... most meg görcsös zokogás... az istenért, mi bajod?

Márta leküzdte felindulását.

— Szót sem érdemel, — mondá alig hallható-

lag — az éjjel igen heves migraine-em volt s e pillanatban még rohamosabban jelentkezik. — Aztán magában gondolá: „Hazudik” tehát megcsalt!

— A szabad levegő, kedvesem, legjobb gyógyszer a migraine ellen. Kérlek, kocsizzál ki. én majd bérkocsin fogok betegeimhez látogatni.

Ezzel leveté hálókabátját, fölvevé téli felöltőjét s nejét homlokán csókolva eltávozott.

— Nem szeret! — fuldoklá Márta, midőn egyedül maradt. — Milyen szomorú lesz ezután életem!

Sokáig tépelődött a sivár jövő fölött, amelyet bizton várt eseménykint látott maga előtt.

Az ebédet szokatlan hallgatagon tölté el a házaspár.

Valami sajtászerű óvatosság volt rajtuk észrevehető. Ugyanazon egy pont körül lebegtek gondolataik, habár egészen ellenkező okokból.

Márta férje hűségében kétkedett és azért óvatosan akart meggyőződést szerezni anélkül, hogy férje előtt valamit elárulna.

Az a kegyetlen migraine oka lehangoltságának.

(Milyen nagy jótétemény is mi reánk, nőkre nézve a migraine, mily gyakran hozzá fordulunk kibúvó helyért!)

Rudolf gondolatai — noha nem illik egy komoly doktor gondolatait kutatni — bizony csak ott jártak a körül az ismeretlen fehér dominó körül.

(Vége köv.)

SZINMŰIRODALMUNK 1876-BAN.

E. Illés Lászlótól.

Az irodalomtörténetet lapozgatva az találjuk, hogy az irodalmi termékek különböző műfajai felváltva emelkednek túlsúlyra aszerint, amint az idők folytán változó izlés, divat egyiket vagy másikat karolja fel. Így napjainkban az irodalom minden ága iránt a legnagyobb közöny uralkodik a jelenlévő irodalmat kivéve, melyet kétszeres mohósággal kapott fel a közönség. Ma nem kell kötött vagy kötetlen regény, tudományos munka; ma csak színműveket keres, színházba jár mindenki,* szórakozva igyekeztén elérni azt, mihez eddig olvasás, tanulmányozás által jutott.

A közönség ez izlésének nagyon természetesen folyamánya, hogy az irodalom munkásainak ama része, mely e téren működik, soha sem rendelkezvén oly kedvező alkalommal tehetsége kifejtésére, működésének értékesítésére, mint jelenben, soha sem volt e

* Bár valóban így volna!

téren annyi s oly haladás észlelhető, mint napjainkban. A jelentő irodalom aranybánya lett, hatalommá nőtte ki magát a többi irodalmi ág felett.

Viszont az is természetes következménye e helyzetnek, hogy senki sem akarván a kínálkozó alkalmat elszalasztani, sok kétes, nem ritkán teljesen értéknélküli terméket bocsát napfényre az íróknak hirre s anyagi elismerésre könnyen szert tenni vágyó része, kik közül sokan gyárilag, megrendelésre dolgoznak nem azért, hogy valami műbecsrel bírót nyujtsanak, mint inkább, hogy tápot adjanak a közönség mohó ujdonságfalásának.

Ez a színműirodalom általános képe jelenleg; s miután ugyszólván átmeneti időt élünk, midőn forrongásban van az irodalom e része, nem lesz felesleges, vizsgálat alá vennünk a közelebb lefolyt évben felmerült színirodalmi termékeket, amennyiben az folytonos megfigyeléseink s jegyzeteink nyomán lehetséges.

Ha azon haladást szemléljük, mely az 1876-ik évben hazai színműirodalmunk terén észlelhető, szomorú kép tárul elénk. Összesen harminczra megy azon jobb színművek száma, melyek az egész országban magyar nyelven irattak s előadatván megállanak a sarat.

S ha az e számba összefoglalt színműveket alsóbb válfajok szerint osztályozzuk, úgy találjuk, hogy legárvábbban van köztük képviselve a komoly, a határozott dráma.

Tagadhatatlan, hogy a színműirodalom bírálatának terén első sorban a drámákra fektetendő a súly, mint melyeknél nemcsak a feldolgozáshoz kivántatik legtöbb gond, de melyeknek megírása határozott tehetséget igényel. És ha a múlt évben született egyetlen tragédia, egyetlen drámai költemény és öt drámából kell következtetést vonnunk a magyar drámaírói tehetségekre, úgy előre is le kell mondanunk a magyar drámairodalom jövőjéről.

Fájdalom, ez állítást misem czáfolja meg. Évek óta halljuk a napi sajtóban a panaszt, hogy a drámai pályázatok bírái nem járnak el lelkiismeretesen, hogy a pályaművek jutalmazásánál a cliquerendszer az egyedüli irányadó s hogy az elkedvetleníti a tehetségeket s több efféle. Nem akarunk e helyen az állítások vitatásába bocsátkozni; lehetetlen azonban meg nem jegyeznünk, hogy nemcsak az akadémiai pályázatokon nyílik tér a tehetségeknek elmetermékeik bemutatására s hogy ha a drámaíró kételkedik az akadémiai bírálok elfogulatlanságában, pártatlanságában, mindig találhat elegendő tért arra, hogy művét a nagyközönség ítélőszéke elé vigye. Nem ebben rejlik a baj. Ez csak mentegetőzés, melylyel leplezni akarják a drámai termékek silányságát,

Hiszen „I s k á r i ó t h“ (tragédia öt felv. írta Váradí Antal) sem nyert az akadémiai pályázaton s a bírálat mégis felfedezte, hogy szerzőjében oly tehetségre tettünk szert, kitől melegen kell óhajtánunk, hogy minél többet nyerjünk. Ez a múlt év egyetlen

tragédiája. Nagyhatású bibliai szomorujáték, mely ellen sokat lehet ugyan felhozni s az akadémiai bírálok véleményét legkevésbé sem mondhatjuk „gorombá“-nak mint a napi sajtó annak idejében nevezte. Két főhibája mindenesetre szembeűnő; az első az, hogy szerző nem ragaszkodott a bibliához s hagyományokhoz, tehát nem hű;* a másik az, hogy a tragikai jellem nem elég erős. Másodrendű hibái, hogy a szerelem, a nagy tettek s a kathastrófák főrugója, csekély helyet foglal el a darabban, hogy Iskárióth bűnre vetemülése nincs elég korrekt fokozatokban feltüntetve, hogy sok benne a felesleges részlet s ha mindezek tagadhatatlanul hibák s hiányok egy tragédiánál, de olyanok, melyek egyike másika legkiválóbb szomorujátékainkban is feltalálható s melyekért egy pályája kezdetén álló tehetséges író elítélni nem szabad.

Kaász Ivor báró „Ítelet napja“ czim alatt nagyobb drámai költeményt írt, mely nem került színre. Szerző szomorujátéknak nevezi, de nem az, hanem költemény, melyben szerző az angyal, az ördög s az emberek ajkára adja az eszmék, elvek és szenvedélyek kifejezését, melyeket maga körül észlelt. Szerző a művéhez csatolt terjedelmes előszóban bőven indokolja „szomorujáték“-ának megírását s abból a mélyebben gondolkozó által mai viszonyainkra vonható következtetés tűnik ki.

Ami magát a darabot illeti, az eszmegazdag s éppen ez az oka, hogy színrehozatalra nem alkalmas. Szerző sokkal többet nyújt, semmint egy este egyszeri hallásra megérthető s így élvezhető volna; irálya sokkal magasabb, semhogy színész eljátszhatná. Stylja igen szép, a virágos kifejezések egymást erik. A konstrukció színpadi ismeretekre mutat. Szerző mindenesetre elismerést érdemel művéért.

S most áttérhetünk a tulajdonképi drámákra, melyek sorát Jókai Mór „Milton“-jával kell megkezdennünk. („Milton“, eredeti dráma 4 felvonásban, írta Jókai Mór.) A drámai térről hosszabb idő óta visszavonult költő határozott becsü művével van dolgunk. Biztos kézzel kidomborított jellemzés, ügyesen bonyolított cselekmény, valódi drámai fordulatok teszik „Milton“-t a múlt év drámáinak elsejévé. A kritikának sem volt ellené más szava, mint az elismerése, kivéve, hogy sokan a történeti hűséget igyekeztek tőle elvitatni. Azok vádja, kik azt állíták, hogy „Milton“ nemcsak más időben játszik, mint drámai hős a történelem szerint élt, de a dráma alapját képező események előadásában is elferdített a történelem, nem nélkülöz minden alapot. De, ha a drámaíró itt tévedett is, akkor midőn arról van szó: nyujtott e drámait, műbecsrel bírót s midőn e kérdésekre igennel felelhetünk: a kisebb tévedéseket bátran elnézhetjük, ha már csak a fentebb kifejtett tekintetből is.

Zichy Géza gróftól „A szerelem harca“ czim

* Ez nem hiba; a történeti cselekményt mindig változtathatja a költő czéljának megfelelőleg. — Emlékezzék Zrinyi „Zrinyiász“-ára!
S z e r k.

alatt láttunk egy drámát, melyben szerző nem tudja az aristokratikus légkörből menekülni, egy főrangú ifjú lelkiküzdelmét rajzolja s dicséret érte a gróf nézeteinek, nem a főuri elfogultságot, hanem az egyenlőséget juttatja diadalra, amennyiben a hős egy színesnőt vesz nőül. E dráma előnyeit nagymértékben lenyomják a mérleg másik serpenyőjében lévő gyenge oldalak. Hiányos a jellemzés, rossz a katasztrófát előidéző drámai bonyodalom s nem helyes a kibonyolítás. Mint kísérletet egy sorban említhetjük Horváth Miklós és Farkas Albert (Virágh Benő) álnév alatt írt) „Egy királynő szerelme“ című drámájával, melynek jellemzésére e helyen elég legyen annyi, hogy nemcsak a napi sajtó terén nyilvánult bírálat, de a közönség bírálata is elítélte s megbuktatá azt.

Ezen a főváros színpadain bemutatott drámákon kívül „Perényiné“ címmel Szigligeti Ede írt egy 3 felvonásos történeti drámát, mely azonban eddig sem színre nem került, sem nyomtatásban meg nem jelent s így nem lehet bírálatát a nyilvánosság elé hozni; Nagyváradon pedig Horovitz Istvántól adtak elő „Az izmaeliták“ című drámát, melyben a helyesfelfogást, ügyes jellemzést és szép nyelvezetet dicsérünk kell, melyről azonban — mint határozottan első kísérletről, többet mondani nem lehet.

Vigadatok!...

Vigadatok, vigadatok!
S hagyjátok békén szívemet,
A némaság édesb nekem,
Mint csengő, habzó kelyhetek.

A szent borongás könyűjét
Hagyjátok csak lepergeni,
Dalos könyvem virágait
A mint nevének szenteli.

Hisz én vigadni nem tudok,
Nekem lehullt a rózsá már,
Utam a csendes elmulás
Engem ott fenn valaki vár!

Földváry István.

Gyöngyszemek.

— A szerkesztő jegyzeteiből. —
79.

A szerelem ötvenen felüli embereknek is éppen úgy elveszi az eszét, mint a husz éveseknek.

Alvajáró.

80.

Balázs S.

Az ember az embernek legfőbb ellensége. Nincs oly tiszta öröm, melyet keserűvé nem tesznek. Mint a pók az édes gyümölcsöt, — megmászszák undok lábaikkal és csufmányaikkal bepizskolják.

Fémm hagyományjai.

Kármán.

81.

Kevesebb fájdalom léteznék az emberek között, ha nem igyekeznének annyira, képzeletük egész buzgalomával inkább a mult bajok emlékeztetét ujtani fel, hogy sem tűrni a közönyös jelent.

Az ifjú Werther keservei.

Goethe.

IRODALMI HIREK.

— **Ismételten** kérjük ama t. előfizetőinket, kik még hátralékban vannak, hogy azt minél előbb kiegyenlíteni sziveskedjenek.

„Emlék szónoklatok“ című füzetet kaptunk, melyben a Nyiregyházán f. é. márczius 15-én tartott prózai és verses beszédek vannak, ez utóbbi Lukács Ödön munkatársunktól. A csinoson kiállított füzet ára 30 kr. Kapható Nyiregyházán. (?)

A „Röpke ivék“ első és mutatványszáma megjelent és beküldetett; tartalma ügyesen van összeállítva, kiállítása izlésről tanuskodik. A szerkesztő-kiadók (Komjáti Jenő és Luby Sándor) programm helyett munkatársaikat sorolják fel, kik a többi közt ezek: Aradi József, Csalomjai, Dengi János, Földváry István, Gáspár Imre, Hajgató Sándor, Jakab Ödön, Koroda Pál, Moller Ede, Majthényi Flóra, Radl Ödön, Rác Mihály, Reviczky Gyula, Rudnyánszky Gyula, Dr. Szemák István, ifj. Szinnyey József, gróf Vay Sarolta. Költeményeket hoz Reviczkytól és Korodától; tárczát Vay Saroltától s egy francia irodalmi közleményt Gáspártól. A „Revanche“ című gyöngye humoreszk legalább a mutatványszámból kimaradhatott volna.

Egyébiránt szívünkben tudósítjuk e pártoláraméltó szépirodalmi vállalatot s kívánunk neki hosszú életet! Megjelenik hetenkint egy félíven Balassa-Gyarmaton; előfizetési ára egy évre 4 frt.

— **Jókai Mór**, a „Petőfi-társaság“ elnöke már megtette a multkor jelzett lépést a miniszteriumnál a nemrégiben fölmerült Petőfi-kérdésre vonatkozólag.

— **Ifj. Szinnyei József**, munkatársunk, közelebb az akademiánál pályajutalmat nyert.

— **Koroda Pál** költői beszélei nemsokára elhagyják a sajtót.

— **A „Szünóra“** nem szünt meg, csupán névleges szerkesztő nélkül folytatja pályafutását.

— **A „Kisfaludy-társaság“** májusi ülésén felolvasások voltak Tóth Kálmántól, Rákossy Jenőtől, Abafi Lajostól stb.

Többek felszólítására egy később lapunk által kitüzendő pályakérdés jutalmának fedezésére aláírási ívet nyitottunk meg s tartunk nyitva mindaddig, míg a begyűlendő összeg egy pályakérdés díjazásául elegendőnek nem mutatkozik.

Eddig már befizetett:

Kiss Rezső reáliskolai tanár 3 frtot.

Dengi János — — — 3 frtot.

Összesen: 6 frt.

SZINHÁZ.

F. é. május 27-én jótékonycélu műkedvelői előadás volt a városi színházban a hunyadmegyei eloláhosodott magyarok nevelése czéljából: a dévai reáliskola segélyalapja javára E g r e s s y Ákos színművész köz-

remüködése és rendezése mellett; adatott a „Haramiak“ Schillertől, Toldy Ferencz fordításában.

A főbb szerepek Egressy (Moór Ferencz) Kovács Gusztáv (Moór Károly), László Gyula (az öreg Moór) Balogh György (Hermann), Cziffer Nándor (Roller) Tóth Károly (Schweitzer) urak kezeiben voltak; Amália a gróf unokahuga, kihagyatott.

Az előadást nem mondhatjuk sikerültnek: igyekezett és jószándéknál egyebet alig találtunk. Különben már maga a darab megválasztása is el volt hibázva, mivel a három Moór szerepe művészi alakítás nélkül teljesen megsemmisül; pusztán a jóakarát ezeknek előadására vajmi kevés.

László Gyula ur az öreg gróf személye iránt semmiképp se tudta azt a fájdalmas részvétet fölkelteni mely annak szomorú sorsát kíséri, annál kevésbé azt a megrendítő szánalmat, melynek a végjelenetekben magával kellene ragadnia. Hangját túl a határon reszketteté s inkább egy folytonosan síró, fejrázó öreget, mint a szeretetlenségben megtört gróft látjuk; tán ez okozta, hogy hangja is alig volt hallható. Kovács Gusztáv urnak jó szavaló organuma van, de kevés alakító ereje; pedig a Károly szerepét az alakítás teszi kiemelkedővé. Egy haramia-főnök bátortalan tekintettel, lecsüggesztett fővel, eleresztett tagokkal nagyon furesza benyomást tesz minden dörgő hangja daczára is, melyet néha-néha megereszt; szavalásában is csak egyszer-másszor találta el a hangot s hol suttogva, hol mennydörögve szólott.

Balogh György ur az előadás menetében kezdett belemelegedni szerepébe, melyet több megfigyeléssel tehetségéhez mérve jobban adhatott volna. Sajátságosan vette ki magát a mai divat szerint fodrozott haja, mely az elszegényedett nemes ifju fejére egyáltalán nem illett. Erre figyelemmel kellett volna lennie.

Cziffer Nándor leginkább megállta helyét; látzott, hogy föllépése előtt igyekezett megismerni jellemét s abhoz az előadás folyamában következetes is maradt; a műkedvelői előadások neki még sokszor dícséretes hasznát vehetik.

Egressy művészi játékáról fölösleges szólnunk; szerepének legkisebb porcikája is ragyogó művészettől tündöklött s ez este meggyőzött arról, hogy méltó a nemzeti színházhoz való szerződésre, hol legközelebb vendégszerepelné is fog, mint tudjuk, a szerződés céljából. Temesváry társulatának is ő volt az egyedüli kifogástalan művésze.

Elismeréssel emlékezünk meg a dal- és zeneegyletről, mely valóban élvezetet nyújtott. Különösen szép volt a „Bort, bort poharunkba“ című bordal, melyet méltán ismételtettek meg; az erdei haramiadal is tetszett.

Bevett szokás a műkedvelői előadások szereplőiről kritikát nem adni; mi ezt szándékosan tettük, hogy adandó alkalomkor ismerjék az illetők hibáikat. Reméljük, nem veszik rossz neven tőlünk, hogy őszintén szólunk; legyenek meggyőződve, hogy ezt csak érdekükben tettük, mert — szerintünk legalább — haladás csak is úgy remélhető bármiben, ha az előbbi hibák kerülve vannak; ez pedig figyelmeztetés nélkül el nem érhető.

Argus.

SZÁMREJTVÉNY.

Wagner Rózától.

18. 11. 3. 7. 27. 10. Vigyázz, fulánkja megsebez.
2. 3. Sebedre enyhítést hoz ez.
16. 23. 19. 14. Találsz ilyet a tengeren;
24. 9. 12. 5. 13. Ilyet meg majd minden kertben.
26. 27. 7. 24. Élet-halálnak ura ez,
5. 12. 2. 23. 28. 3. 2. 13. Ide küldi, ki kegyet vesz.
1. 7. 8. 15. 11. Szép, ha pengetni tudod jól.
21. 13. 14. Legkedvesebb magyar ajkról.
10, 27. 4. 24. 28. 20. 26. 10. 22. Ritka ember ennek fia.
6. 28. 17. 25. 29. 26. 27. 4. S ez Adriának arája.
1-29. Ne törd soká a fejedet,
Bármely földrajzban felleled.

Megfejtési határidő június 15.

A 7-ik szám számrejtvényének értelme: „Költő minden szív, mely szeret“ Heyesen következő t. előfizetőink fejtették meg: Vetéssy Ida, Fábrián Lajos Mór, Nagy István, Burtl Lajos, N. N., Kulcsár Mariska és Ilon, Babos Szidónia, Szarka Anna, Südy Teréz, Südy György, Tucsny Irma, Jakó Piroska, Riesenberger Jenő, Huttflész Katinka, Bozsenik Béla, Wagner Róza, Urbán Mihály.

A szerkesztő üzenetei.

Ifj. Szinnyi és Lator Géza uraknak gratulálok! Azt hiszem, értik a csíziót.

A virágáros leány Majd meglássuk!
„Fűzfa bogóimból“: „Kérem, ha el nem fogadható, a szerkesztői üzenetekben közölni.“ Teljék kedve!

Honi karton szoknyát veszek,
Bótos szere őt keresek;
Bótos legény jaj de kedves. (!)
Csak abba leszek szerelmes.

Honi karton szoknyám fodros,
A szeretóm nyalka bótos,
G a z d á s z, j o g á s z nem kell nekem,
Csak bótos marad kedvesem.

Ha g a z d á s z vagy j o g á s z volnánk, azt mondanók, hogy ezeket a golyóbisokat fűzze czérnárra, — akaszsa a nyakába s úgy zarándokoljon a kedveséhez; de így semmit se szólunk!

M. B. F. Helyben. Elmenne a kedve ő méltóságának! Más tekintetben bizonyítsa be érdeklődését; sokkal szívesebben vesszük.

Z. Küldjön; hanem most már prózát.
Rudnyánszky. Légy egy kis türelemmel, pár nap mulva irok, de sokat! Palkónak add át szívből jövő részvéteimet; szegény, igazán fájlalom.

H I R D E T É S.

Ajánlom a nagyérdemű közönségnek ideitöltésü

ásvány- és gyógyvizeimet,
valamint

FÜSZER- és FESTÉK-ÁRUIMAT.

Vidéki megrendeléseket gyorsan és jutányosan teljesítek.

Tisztelettel

Varga Lajos,

Debreczen, főpiacz Schiffer-ház.